

APLICAȚIE TEHNOLOGICĂ PE RAPORUL FILOSOFIC CULTURĂ SOCIETATE

Cârjă Vasile, Lect. Univ. Dr. – Universitatea Tehnică de Construcții – Catedra de Științe Socio-Umane

ABSTRACT

In spite of philosophy's general lack of schematic principles teaching criteria however trigger off logic meaning chains between concepts and concept logic relations.

Technological education opens the way for a new pedagogical perspective over human science teaching. This paper argues that technological schemata are easily applicable on the relation between the basic concepts underlying cultural philosophy such as Culture and Society. However, knowledge represents both a product and a domaine of culture Such conclusions lead us to broader considerations on Humanity as a subject of history directly subordinated to the concepts of Culture and Society. Culture thus becomes both a noun and an adjective for Humanity. Mankind isolated from culture are condamated to fatalism and regresive social muvement.

Moto :

Cultura ne apare mai întâi ca o cunoaștere ce a făcut din om altceva decât un accident al universului. (A. Malraux)

1. CULTURA NATURA UMANITATE

În cadrul societății, cultura are o funcție a cărei finalitate este formarea individului și progresul societății. Cultura determină cele două moduri fundamentale, simultan - cosubstanțiale de existență extrabiologică, ale omului, (cunoaștere și acțiune) și le reflectă valoric (valorizare), ca idealuri supreme ale progresului omenirii. De aceea, fundamentul oricărei culturi este procesul de valorizare, prin care se crează o supra – lume ideală a sensurilor și semnificațiilor lumii reale și posibile. În succesiunea momentelor sale în timp și a formelor sale în spațiu geografic, cultura este un proces cu o anumită istorie. Astfel, există în timp istoric forme individualizate de cultură. Subiectivitatea înseamnă omul care oferă Naturii un sens și o semnificație în funcție de anumite trebuințe fundamentale. Omul crează, în paralel cu Natura obiectivă, un Univers cultural, un sistem de valori simbolice, prin care natura este interpretată și raportată la om.

O dată cu apariția omului, spunem că natura se umanizează. La modul general, putem defini cultura ca fiind Natura pusă în valoare de către om. Prin această punere în valoare omul se desprinde de natura naturală și devine prin eforturi milenare o ființă culturală. Printr-o neconținută creație de valori, obiecte artificiale și idei, omul se transformă în stăpânul aproximativ al Naturii, în "demiurg". Omul nu

mai este o existență animală pur și simplu; el capătă un atribut nou, devine o ființă subiectivă, cu o conștiință de sine și pentru sine, care crează, prin cunoaștere și acțiune, o nouă Realitate materială și spirituală pe care o denumim Realitatea socială. Omul își făurește propria sa istorie și mediul său specific de existență: Societatea umană. e la început, cultura ca producere de valori a fost o creație colectivă, pentru că ea nu are ca finalitate individul izolat, ci conservarea unității unui grup social.

La origine, primele valori culturale au avut caracter normativ. Valorile morale, sub forma interdicțiilor erau, de fapt, o afirmare indirectă a valorilor pozitive ale societății gentilice: solidaritatea, securitatea și supraviețuirea grupului. Apartenența individului la o comunitate începe să se definească valoric prin coeziunea grupului, extinsă obligatoriu la fiecare membru al ei, prima subordonare socială a individului, adică prin respectarea unor norme de conduită pe care le denumim Valori morale. Forța valorilor morale arhaice se baza pe ideea unui strămoș comun al gîntei, ele reglementau relațiile dintre indivizi și au dus la realizarea unei unități spirituale ce definea identitatea specifică a grupului; o unitate spirituală indispensabilă pentru coeziune, comunicare și conservare.

Valorile morale, ulterior cele religioase și artistice devin o formă incipientă de spritualitate: grupul social își va construi un mod de gândire primitiv, care este prima modalitate abstractă de a cunoaște Lumea înconjurătoare: "gândirea Magică". Mentalitatea arhaică, denumită "gândirea magică", reprezintă sursa comună a tuturor culturilor, a Culturii în genere.

Valorile au apărut sub forma interdicțiilor datorită unei realități obiective: indivizii au fost întotdeauna inegali sub raport fizic și intelectual.

- a) Inegalitatea se reflectă în conștiința indivizilor ca necesitate de a subordona individul solidarității colective. Nevoia generală de cooperare impunea restricții acelor indivizi superdotați, a căror supraviețuire nu era legată nemijlocit de colaborare și, de aceea, manifestau tendințe dominatorii, anarhice. Valorile de grup s-au impus spontan, "gândirea magică" devenind un instrument de natură spirituală pentru reprimarea exceselor naturale de vitalitate și de canalizare a acestora în exterior, în folosul comunității.
- b) Inegalitatea se manifestă, se instiue în viața socială ca drept natural, adică dreptul celui mai puternic-argumentum baculinum-. Datorită resurselor limitate individul este obligat să se pună în relații de posesiune cu lumea sa: "a fi înseamnă a avea". Marea majoritate a indivizilor, adică mediocritatea, începe să interpreteze propria corporalitate ca pe o imperfecțiune a naturii umane, tocmai pentru că, la nivelul satisfacerii nevoilor materiale, individul are prima reprezentare a ingalității și concurenței, conform principiului luptei pentru existență.

Viața spirituală, gândirea magico-religioasă se prezintă ca singura soluție prin care se poate "transcende"(depăși) biologicul prin procedeul de a suprapune realitatea materială imperfectă unei realități spirituale, perfecte și tocmai de aceea considerată singura realitate autentică. Existența unei Lumii supranaturale are la bază o operație logică a gândirii umane, prin care cunoașterea se ridică de la individualul concret la generalități abstracte. "Transmundaneitatea" este o direcție prin care spiritul încearcă să repare imperfecțiunea ființei umane și imperfecțiunea relațiilor sociale. "Supralumea" este o consecință specifică a "gândirii magico-religioase". Conștiința își construiește o lume perfectă în care atributele umane sunt apreciate la superlativ și atribuite unor ființe supranaturale. Astfel, întregul Univers este antropomorfizat, adică gândit după modelul existenței umane. Există un principiu al evoluției umanității ce se exprimă printr-o atracție spontană a omului spre tot ceea ce poate duce la o creștere a eficacității acțiunii umane, în raport cu acele forțe exterioare sau interioare, prohibiții-inhibiții ce tind să limiteze gradul de libertate al individului. Acestor tendințe de constrângere li se opune nevoia de ideal a omului, tendința lui spre perfecțiune și libertate absolută.

La început, omul a fost confruntat cu forțele naturii, idealul de perfecțiune,-Forța vitală-, reprezentând valoarea centrală a culturii mitice, a creat ceea ce numim "cultul eroilor civilizatori".

Eroul civilizator este creator de istorie, descoperă focul, roata, arcul și săgeata și exprimă puterea exemplului și forța sacrificiului. Exemplul clasic este Prometeu.

Perfecțiunea, personificată într-un om concret, încalcă legile implacabile ale naturii, de aceea ea presupune penitența și sacrificiu. Gândirea magico-religioasă este prima formă de luare în stăpânire a forțelor naturii, pentru că le impune o semnificație umană, antropomorfică. Forțele naturii sunt personificate, practicile de cult,- ritualurile sacre, misterele, inițierile magice-, conservă și transmit descoperirile tehnice și tehnologice, într-o primă expresie culturală ce era apanajul Marii preoțimi, prima elită intelectuală din istoria umanității.

Experiența culturală reține practic numai faptele și evenimentele excepționale, cărora le oferea o interpretare metaforică, simbolică. Miturile devin reprezentative pentru viața spirituală a grupului, pentru că sunt argumente ale indentității de grup, ale autorității și prestigiului. Inițierile rituale, în funcție de maturitatea și valoarea personală, îl integrează pe individ în ierarhia puterii.

Practicile magico-religioase erau o prelungire a activității concrete, dar nu derivau direct din experiență. Mediatore era gândirea anticipativă prospectivă a primitivului, care începe să opereze cu noțiuni generale: cauză - efect și scop. În dorința de a domina natura, primitivul îi atribuie acele cauze și scopuri pe care le poate anticipa după modelul acțiunii umane.

Paradoxul culturii mitice constă în aceea că Neputința și nu Puterea, a reprezentat specificul relației dintre Om și Natură. Eroii, acele exemplare umane superdotate, erau personaje care egalau forțele naturii prin puterea lor de adaptare, dar se ridicau deasupra lor prin spiritualitate. Exemplul clasic este Ulise.

Acest paradox a fost evidențiat de Nietzsche care afirma că spiritualitatea, ca expresie a îndatoririlor individului față de grup, este un fenomen dureros, "Oamenii au trebuit să-și stăpânească instinctele, să se cruțe unii pe alții, în loc să se sfâșie".

Cooperarea prin asociere este un mod de viață concret și o condiție a supraviețuirii celor slabi, dar mulți. Această idee se regăsește în folclorul tuturor popoarelor: pentru cei slabi, solidaritatea este sinonimă cu ideea de putere. Ea a alungat teama omului în fața Naturii și a născut speranță în destinul său. (Figura1)

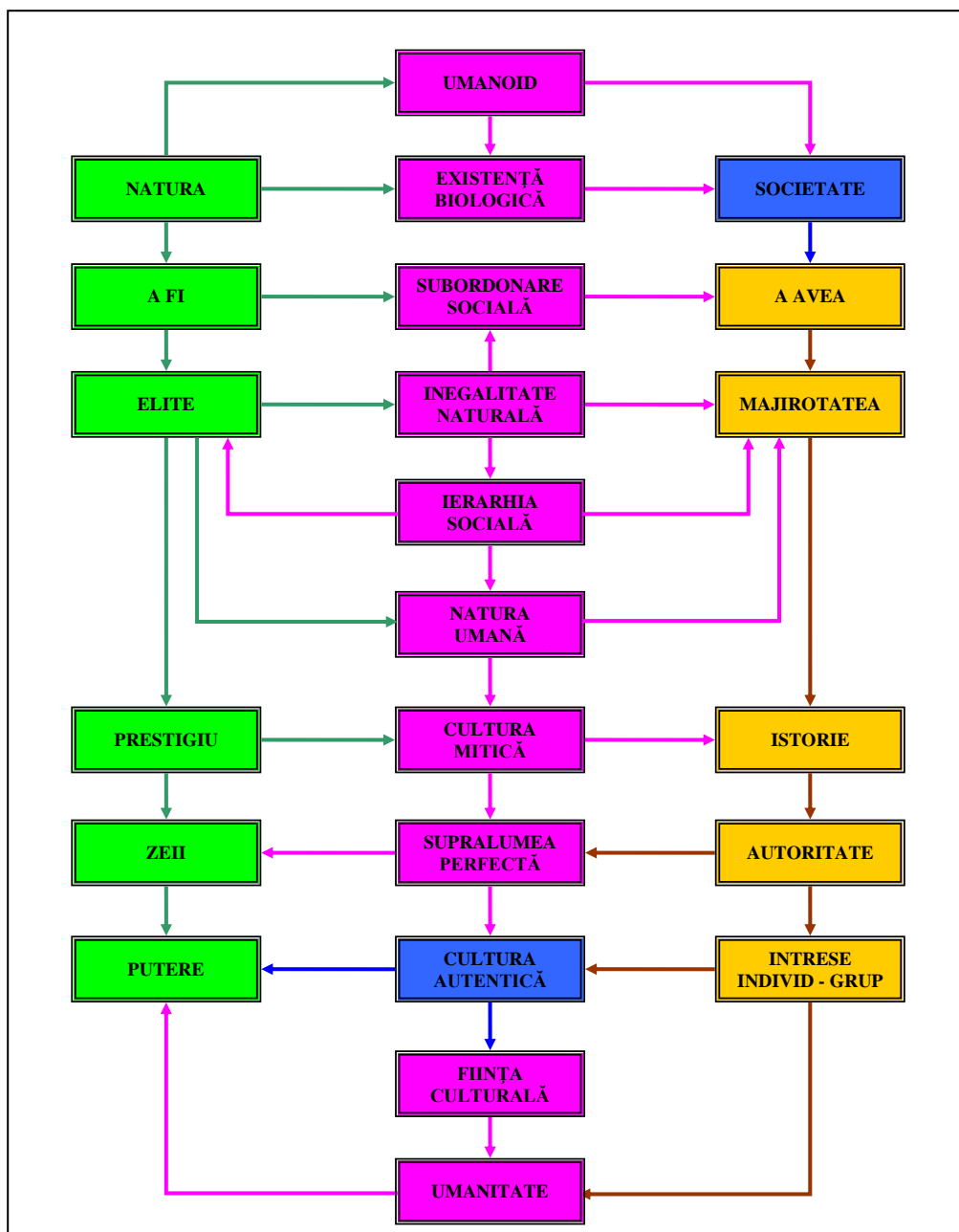

Figura 1 - Aplicație tehnologică - Cultură și Societate

Sursă personală: Cărjă Vasile

2. SOCIETATE - CULTURA - PROGRES

Realitatea socială sau Societatea îi apare omului ca o realitate obiectivă. Ea include toate raporturile dintre oameni, care se stabilesc în procesul vieții lor concrete, inclusiv ideile și instituțiile corespunzătoare acestor raporturi. Realitatea socială se raportează la trebuințele umane fundamentale, exprimate ca interese individuale și de grup. Cultura devine posibilă ca fenomen social, atunci când poate oferi un răspuns la o trebuință existențială, materială sau spirituală, atunci când apare interesul pentru cultură ca factor de progres.

Realitățile sociale, inclusiv cultura, sunt într-o permanentă mișcare-dialectică de la simplu la complex, de la inferior la superior.

Societatea este mediul de existență specific uman, în afara căruia supraviețuirea individului este de neconceput. Individul este el însuși o parte a întregului social și există numai în relație cu ceilalți indivizi. Indivizi concreți sunt creatori de cultură, fiind o forță esențială pentru progresul societății. Valorile culturale circulă prin informație și comunicare în sfera cunoașterii și acțiunii sociale.

Valorile culturale sunt valori sociale în dublu sens: a) apar și se dezvoltă în societate; b) semnifică tendințe și aspirații ale societății omenești.

Cultura omenirii face parte integrantă din istoria societății. Dar nu orice vine din istorie înseamnă cultura. La rândul ei, istoria reține, pentru memoria umanității, numai evenimente semnificative. Nici o cultură nu intră în Istorie prin orgoliu și imitație, ci numai dacă este semnificativă, exemplară pentru o epocă, adică ofera soluții originale la problemele ei majore.

Lumea înconjurătoare, materială este o prezență concretă și necesară, deoarece omul are o componentă animală, este o existență biologică, care face schimb de substanță și energie cu mediul natural (metabolismul este principiul vieții animale). Dar, omul nu se reduce la latura sa materială; el este "subiect creator", creativitatea, definind, ca atribut esențial al omului, ceea ce numim "condiția umană".

Cele mai simple, deci și mai generale definiții au drept sistem de referință raportul dintre Cultură și Societate. Raportată la Societate, cultura este:

1. Tot ceea ce răspunde la o trebuință fundamentală sau ideal uman.
2. Ansamblul soluțiilor la problemele esențiale, reflectate valoric.
3. Producerea și finalizarea sistemelor de valori.
4. Realitatea interacțiunii dintre subiect și obiect sub raportul valorizării.
5. Ansamblul valorilor materiale și spirituale, rezultate ale acțiunii social-istorice.

Teza continuității ne spune despre cultură că este un proces istoric și nu o simplă succesiune de forme și etape. Continuitatea în cultură are la bază dimensiunea ei constructivă. Cultura se referă numai la ceea ce reprezintă o soluție la o trebuință existențială sau ideal uman. De aici, derivă caracterul selectiv al culturii, care reține în conținutul său numai elementul original (inovația - invenția). Originalitatea și inovația îi asigură culturii dezvoltarea și succesele. Tradiția păstrează și transmite elementele de continuitate în cultură. Geniul oamenilor excepționali a realizat trecerea civilizației la stadii superioare. Geniul și talentul sunt instrumentele prin care se realizează cultura.

Omul este punctul terminus al evoluției tipului de existență biologică, dar reprezintă o calitate nouă, este ceva în plus față de suma atributelor sale biologice-naturale. El este capabil să cunoască, să anticipeze scopuri, să înfăptuiască într-un Orizont cosmic propriu, pe care îl definim ca pe o mișcare de la concret la abstract și de la Real la Posibil, și ceea ce este concret și real nu există pentru un om decât pentru a fi depășit.

Materialitatea imediată este prea legată de limitele sale fizice, ca să nu apară un sentiment de nemulțumire și dorința de depășire a prezentului imediat și concret. Se instalează o stare de inițiativă, care declanșează destinul omului de a aduce ceva nou în Lume.

Cum să explicăm inițiativa prin care omul își depășește existența zoologică și devine dintr-un obiect al Naturii un subiect al Culturii, creator al propriei sale istorii?! A existat un moment fără întoarcere, care nu a ținut de anatomia omului, o declanșare a unui destin ireversibil de ființa rațională.

Definiția cea mai adecvată a culturii nu poate fi decât definiția cea mai practică: Cultura este o expresie a unui mod de existență "sui generis" (existență socială) care oferă un sens (înțeles) cosmosului ca întreg.

Propriu zis, Istoria omului începe cu acțiunea conștientă de transformare a obiectelor în unelte artificiale. Cea mai simplă formă de muncă implică un proiect, adică o depășire a adaptării biologice. Adaptarea la mediu a devenit o adaptare conștientă, o acțiune subiectivă. Motorul acestei evoluții constă în aceea că activitatea de transformare a mediului, conform necesităților, perfecționează instrumente pentru cunoaștere, inclusiv o motivație specifică (dezvoltarea afectului și a voinței). Subiectul cultural și obiectul cultural sunt întotdeauna plasați într-un *cadru istoric-dat*, o *tradiție socio-culturală*, ceea ce oferă anumite repere determinate, ierarhii de valori, pentru actul de valorizare. Valoarea presupune o raportare a necesităților și idealurilor unei epoci istorice la lucruri și evenimente.

Relațiile dintre oameni (relații sociale, bazate pe interese), în ansamblul lor, nu pot fi gândite în afara unui comportament intelectual (structura psihică). Prin activitatea lor oamenii realizează scopuri anticipate-gândite. Aceste scopuri-interese, interiorizate subiectiv, reprezintă esența relațiilor sociale și caracterizează-motivează viața socială. Interesele sociale reprezintă mobilurile principale ale activității umane și sursa conflictelor sociale, individuale și de grup. (Figura 2)

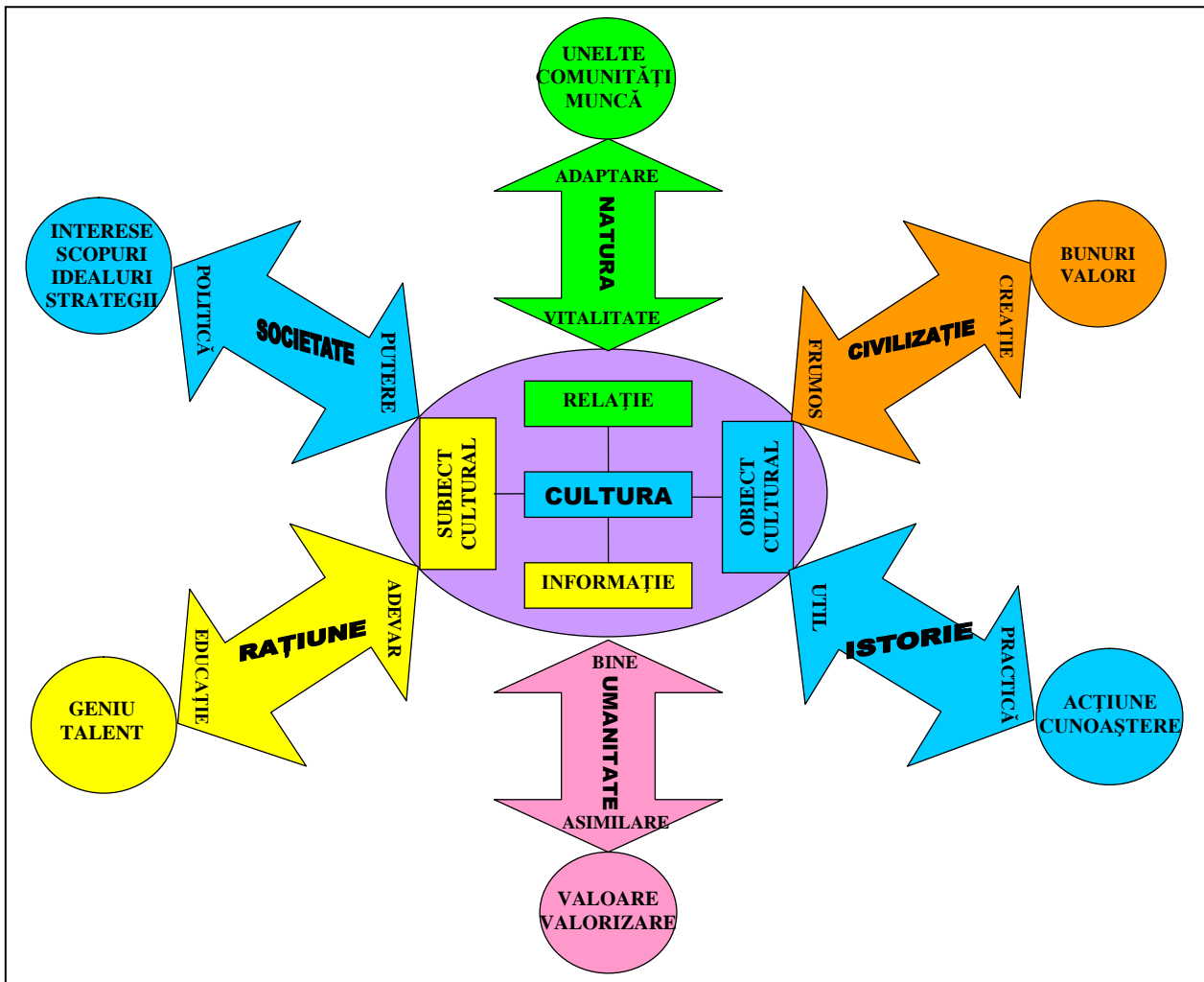

Figura 2 - Aplicație tehnologică - Conceptul de cultură

Sursă personală: Cârjă Vasile

BLIOGRAFIE

- [1] Tudor Vianu, „Studii de filosofia culturii”, Ed. Eminescu, București, 1982;
- [2] Lucian Blaga, „Trilogia culturii”, Ed. Minerva, București, 1935
- [3] Vasile Cârjă, „Filosofia culturii”, Ed. Matrix-Rom, București, 2002